

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος,
Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής,
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας
Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

**«Μετά πολλούς αιώνας σκλαβιάς Ρήγας ο Βελεστινλής
σπύρει τον σπόρον της ελευθερίας...»**

Πανηγυρικός λόγος στις 21 Μαρτίου 2024
στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τέτοιες μέρες του Μαρτίου οι πρόγονοί μας πήραν την απόφαση να σπάσουν τις αλυσίδες τεσσάρων αιώνων σκλαβιάς. Βλάστησε ο σπόρος της λευτεριάς που σπάρθηκε πριν 23 χρόνια από τον Ρήγα Βελεστινλή με το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασης του.

Οι σκλαβωμένοι ραγιάδες τον Μάρτη του 1821 την προσταγή του Θούριού του ακολούθησαν:

«Καλλιό 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή
Παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή».

Μετά την άλωση της βασιλίδας των πόλεων, της Κωνσταντινουπόλεως, η κυριαρχία του Σουλτάνου απλώνονταν στον ελληνικό και βαλκανικό χώρο καταλαμβάνοντας την μία μετά την άλλη περιοχή και παγιώθηκε με την κατάληψη της Κρήτης το 1669.

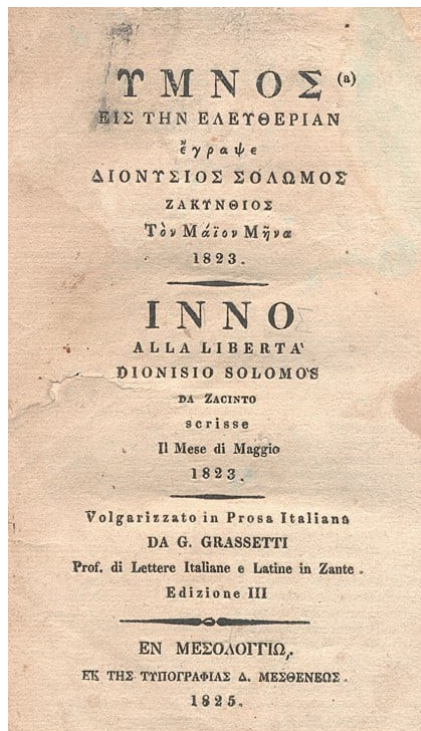
Γενιές και γενιές πέρασαν στην κατάσταση της σκλαβιάς, με το παιδομάζωμα, τους εξισλαμισμούς, τους αποκεφαλισμούς, τους ανασκολοπισμούς, το γδάρσιμο, το κρέμασμα στα τσιγγέλια, τη βαριά φορολογία, και με το όνειρο της λευτεριάς.

Κι όλα τούτα τα χρόνια οι σκλαβωμένοι ραγιάδες προσέτρεχαν στις αυλές των χριστιανικών δυνάμεων, Ανατολής και Δύσης, ικετεύοντας τους να αποστείλουν στρατιωτική βοήθεια για την αποτίναξη του αλλόθρησκου δυνάστη.

Από παραδείγματα του πνεύματος αυτού είναι τα όσα γράφει το 1687 ο Βενετός Διοικητής της Λευκάδας στον Δόγη της Βενετίας: «Δείγματα υποταγής μου έφεραν οι δημογέροντες όχι μόνον της περιοχής των Αγράφων και των Τρικάλων, αλλά και από την Λάρισαν και από τα Φάρσαλα έρχονται και δηλώνουν υποταγήν και υπόσχονται να συνεισφέρουν ετησίως διάφορα ποσά δια την συντήρησιν του στρατού, ελπίζοντες ν' απαλλαγούν από την τυραννίαν των απίστων».

Κι' αυτήν την τακτική των σκλαβωμένων Ελλήνων την επικρίνει ο Διονύσιος Σολωμός στον Ύμνον εις την Ελευθερίαν, (στροφή 9), που τον συνέθεσε τον Μάιο του 1823, ακούγοντας τις μπομπάρδες από το Μεσολόγγι:

«Με τα ρούχα αιματομένα
ξέρω ότι έβγαινες κρυφά
να γυρεύεις εις τα ξένα
άλλα χέρια δυνατά».

Και για την αναποτελεσματικότητα αυτής της τακτικής συμπληρώνει στην στροφή 11,

«Άλλος σου έταξε βοήθεια
και σε γέλασε φρικτά».

Σε αυτήν την νοοτροπία και πρακτική των σκλαβωμένων, τομή αποτελεί το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασης του Ρήγα Βελεστινλή. Έδωσε ο Ρήγας απάντηση στο αγωνιώδες ερώτημα των σκλαβωμένων πώς, με ποιόν τρόπο θα γίνει η αποτίναξη της τυραννίας και η απόκτηση της ελευθερίας.

«Ελευθερωτή της Ελλάδος» αποκαλεί τον Ρήγα το 1806 ο Ανώνυμος ο Έλληνα στην Ελληνική Νομαρχία και ότι η προδοσία και ο «εσφαγιασμός του μεγάλου Ρήγα», είχε ως αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθεί το σχέδιό του, «να αφήσει την Ελλάδα μέχρι την σήμερα υπό της δουλείας». Διακηρύχνει ωστόσο προφητικά ότι πολλοί μιμητές του Ρήγα θα αναφανούν και «ταχέως η σάλπιγξ της

ελευθερίας θέλει αντιβοήσει εις την ελληνική γήν», όπως και πράγματι έγινε το 1821.

Και ο Σολωμός πάλι στον Ύμνον εις την Ελευθερίαν (όπου μόνο τον Ρήγα μνημονεύει) στην στροφή 18 τονίζει με έμφαση ότι ακούστηκε «η πολεμόκραχτη φωνή του Ρήγα». για την επανάσταση και την ελευθερία.

Γι' αυτό τα λόγια του στρατηγού Μακρυγιάννη ανταποκρίνονται περίτρανα στο καταλυτικό έργο του Ρήγα για την αποτίναξη της σκλαβιάς. Στον πίνακα Πτώσις της Κωνσταντινουπόλεως, όπου οι προύχοντες και αρχιερείς τον Σουλτάνο προσκυνούν, οι Έλληνες στρατιώτες διωγμένοι καταφεύγουν στα βουνά, δείχνει στον Ρήγα να σπέρνει τον σπόρο της ελευθερίας:

«Μετά πολλούς αιώνας Ρήγας ο Βελεστινλής σπύρει τον σπόρον της ελευθερίας εις τους Έλληνας και τους ενθαρρύνει οδηγών αυτούς τον τρόπον της απελευθερώσεώς των. Οι Έλληνες ενθουσιασθέντες και ενθαρρυσθέντες από τους λόγους του Ρήγα έλαβον τα όπλα υπέρ της ελευθερίας».

Ενθουσίασε ο Ρήγας τους σκλαβωμένους, τους ενθάρρυνε με τους παιάνες του, τον Θούριο και τον Ύμνο Πατριωτικό, και τους έδειξε τον τρόπο για να ελευθερωθούν με το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασής του.

Κι' αυτό το στρατηγικό του σχέδιό αποτυπώνεται στα έργα του και στα Ανέκδοτα έγγραφα από τα αρχεία της Βιέννης, που έφεραν στο φως οι Λεγράνδ, Άμαντος και Πάντελιτς. Και όλα τούτα τα έχουμε επανεκδώσει με ευρετήρια και σχόλια και είναι ελεύθερα αναρτημένα στην Ιστοσελίδα της Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα. Αποκαλύπτονται επί πλέον σε αυτά τα ιδιαίτερα στοιχεία της μεγάλης φυσιογνωμίας του Ρήγα: Διαφωτιστής, επαναστάτης, στρατιωτικός νους, πολιτικός νους, εθνεγέρτης, μάρτυρας και οραματιστής μιας δημοκρατικής πολιτείας στον Βαλκανικό χώρο

***

Γεννήθηκε ο Ρήγας στο Βελεστίνο το 1757 και «Ρήγας» είναι το βαπτιστικό του όνομα. Το αναγράφει μαθητής ακόμη στην Σχολή της Ζαγοράς σε βιβλίο «Αρχαίοι γεωγράφοι». Ποτέ ο Ρήγας δεν χρησιμοποίησε το Φεραίος. Του το πρόσθεσαν αργότερα οι λόγιοι, ο Κωνσταντίνος Κούμας, το 1832, και στη συνέχεια ο Ιωάννης Φιλήμων και ο Χριστόφορος Περραιβός. Με την ιδιαίτερη μελέτη μας «Όνομα και καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή», αποκαταστήσαμε το όνομά του, διαγράφοντας ως ανιστόρητο και το σαν τάχα πραγματικό του όνομα το «Αντώνιος Κυριαζής» και τώρα οι νέες γενιές των μαθητών μαθαίνουν το «Ρήγα Βελεστινλής».

Στην συγκρότηση της προσωπικότητας του Ρήγα και τη σύλληψη του στρατηγικού σχεδίου της επανάστασής του συνέβαλαν τα βιώματά του, οι μελέτες του και τα ιστορικά γεγονότα της εποχής του.

Στην γενέτειρά του, το Βελεστίνο, βίωσε την σκληρότητα των κατακτητών. Αλλά στη γενέτειρά του αισθάνθηκε το μεγαλείο και την δόξα των αρχαίων, των προγόνων, Περιγράφει τις αρχαιότητες των αρχαίων Φερών στο τοπογραφικό διάγραμμα του Βελεστίνου, που το έθεσε δίπλα στο τίτλο της Χάρτας και πάνω από εκείνο των Αθηνών, τιμώντας έτσι την γενέτειρά του, δίνοντας επί πλέον ένα δίδαγμα σε όλους μας, να τιμούμε την γενέτειρά μας. Περιήλθε ο Ρήγας τα ερείπια της Δημητριάδος, με τα υπολείμματα του υδραγωγείου γράφοντας ότι μπορεί κανείς να τις περιέλθει αυτές τις αρχαιότητες σε διάστημα μιας ώρας και μνημονεύει ακόμη τις αρχαίες Αμφανές.

Μελετούσε ο Ρήγας τους αρχαίους συγγραφείς, τον Όμηρο, τους αττικούς ποιητές, τον Στράβωνα, τον Απολλώνιο τον Ρόδιο και διορθώνει τον Γάλλο συγγραφέα του Νέου Ανάχαρσι, τον κλασικό φιλόλογο Μπαρθελεμού, όταν για την Δωδώνη της Ηπείρου παραπέμπει στον Όμηρο, και ο Ρήγας παρατηρεί ότι η αναφορά του Ομήρου δεν είναι για την Δωδώνη της Ηπείρου, αλλά για την Θεσσαλική Δωδώνη, που είναι δίπλα στον Τιταρίσιο ποταμό, το σημερινό Λιβάδι. Και παραθέτει ο Ρήγας το σχετικό κείμενο από τον Όμηρο, για την αλήθεια της διόρθωσής του.

Μελετούσε ο Ρήγας τους Γάλλους διαφωτιστές. Στο Φυσικής απάνθισμα, που εκδόθηκε το 1790, μας δίνει την πληροφορία ότι μετέφραζε το Πνεύμα των Νόμων του Μοπντεσκιέ, δείγμα πως από νωρίς είχε αρχίσει να ασχολείται με τα πολιτικοκοινωνικά θέματα διακυβερνήσεως της κοινωνίας. Μελετούσε τον Ρουσσώ, όπως δείχνει το γεγονός ότι παραθέτει δύο κομμάτια από το έργο του Αιμίλιος στον πρόλογο του Φυσικής Απάνθισμα. Ακόμη, ο Ρήγας διάβαζε τα έργα του Βολταίρου, για τον οποίο στο κεφάλαιο Περί παλιρροιών του Φυσικής απάνθισμα, σημειώνει ότι υποστήριζε πως στην Μεσόγειο θάλασσα δεν υπάρχουν παλίρροιες, (όπως στο έργο του για την φιλοσοφία του Νεύτωνα, που το σχετικό λήμμα μας το έστειλε το Ίδρυμα Βολταίρου της Οξφόρδης, και μνημονεύοντας την παλίρροια της Χαλκίδος παρατηρεί ο Ρήγας ότι και τα μεγάλα πνεύματα κάνουν λάθη.

Επί πλέον, όπως έχουμε δείξει με τις μελέτες μας, ο Ρήγας μελετούσε την Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια του Ντιντερώ, αυτό τα θαύμα του Γαλλικού Διαφωτισμού, και λήμματά της μετέφρασε για το Φυσικής απάνθισμα.

Στην διαμόρφωση του στρατηγικού σχεδίου της επανάστασής του Ρήγα θα συνέβαλαν και τα ιστορικά γεγονότα της εποχής, όπως ο πρώτος Ρωσοτουρκικός πόλεμος με τα γνωστά Ορλωφικά του 1770, και ο δεύτερος ρωσοτουρκικός πόλεμος με την συμμετοχή και της Αυστρίας, και με τις γνωστές συνθήκες ειρήνης των εμπολέμων, Συστώβ και Ιασίου, διαψεύδοντας έτσι τις ελπίδες των Ελλήνων για αποτίναξη της τυραννίας με την βοήθεια των χριστιανικών δυνάμεων. Ένα τρίτο σημαντικό ιστορικό γεγονός ήταν η πολιτειακή μεταβολή στην Γαλλία με την κατάργηση της κληρονομικής εξουσίας.

Στην Προετοιμασία της επανάστασης του, θέλησε πρώτα ο Ρήγας να ανυψώσει το ηθικό των σκλαβωμένων, να ενισχύσει την ιστορική τους μνήμη, να τους δείξει την μεγάλη κληρονομιά, που έχουν από τους αρχαίους προγόνους.

Χρησιμοποιεί τα βασικά μέσα της επικοινωνίας, τα έντυπα και την μουσική. Εκδίδει τα Ολύμπια, στα οποία μνημονεύει τα αγωνίσματα των Ολυμπιακών αγώνων της αρχαιότητας και παρατηρεί ότι στην εποχή του πολλά ολυμπιακά αγωνίσματα διατηρούνται εδώ στην Θεσσαλία και στην υπόλοιπη Ελλάδα, θέλοντας έτσι να υπενθυμίσει την ιστορική συνέχεια των Ελλήνων.

Εκδίδει τον Νέον Ανάχαρσι με πολλές πολιτικοκοινωνικές παρατηρήσεις, δείχνοντας την αρχαία δόξα Ελλάδος. Συνδέει τον αρχαίο με τον σύγχρονο ελληνισμό τονίζοντας την διαχρονικότητα και ενισχύοντας την ιστορική μνήμη των σκλαβωμένων,

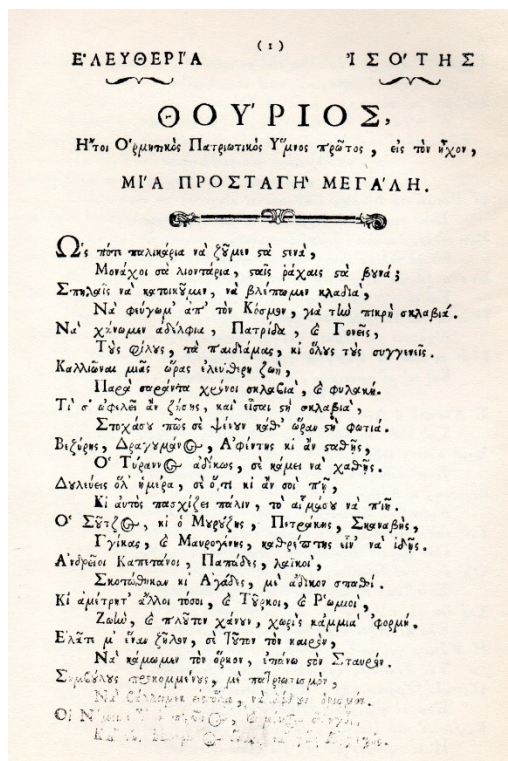
Σε μια εποχή, το 1797, κατά την οποία ο στρατηγός Ναπολέον εκθειάζονταν ως ελευθερωτής των λαών και τα στρατεύματά του βρίσκονταν στα Ιόνια νησιά και αρκετοί Έλληνες (ο Κοραής, ο Περραιβός, ο Μαρτελάος), του έπλεκαν ύμνους, ο Ρήγας δεν γράφει υπέρ του Ναπολέοντα ούτε μια λέξη, ούτε ένα στίχο.

Αντίθετα την χρονιά εκείνη, ο Ρήγας προσφέρει στους Έλληνες για πρότυπο ανδρείας, αγωνιστικότητας και αποφασιστικότητας τον Μέγα Αλέξανδρο, τυπώνοντας την εικόνα του.

Γι' αυτό εξάλλου στον Ύμνο Πατριωτικό ο Ρήγας αναφωνεί:

Αλέξανδρε τώρα να βγής,
από τον τάφο και να ιδής
των Μακεδόνων πάλιν
ανδρείαν την μεγάλην
πώς του εχθρούς νικούνε
με χαρά στη φωτιά.

Γνωρίζει ο Ρήγας την δυναμική της μουσικής για να εμψυχώσει τους σκλαβωμένους, για τον ξεσηκωμό τους. Συνθέτει τον Θούριο. Η λέξη θούριος σημαίνει ορμητικός, πολεμικός, μαινόμενος. Και ο Ρήγας την δανείζεται από του αττικούς συγγραφείς. Δεν ήταν σε χρήση στην εποχή του. Έκτοτε εισάγεται στο νεοελληνικό λεξιλόγιο και γίνεται συνώνυμος με την επανάσταση.

Ο Θούριος είναι με απλά λόγια γραμμένος. Με χαρακτηριστικές εικόνες διεκτραγωδεῖ την κατάσταση της σκλαβιάς και ωθεί τους σκλαβωμένους στον τιτάνιο του πολέμου αγώνα:

Ὡς τότε παλληκάρια να ζούμεν στα στενά

Μονάχοι σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;

Να χάνωμεν αδέρφια, Πατρίδα και γονείς,
Τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;

Και στη συνέχεια αναφωνεί το απαράμιλλο:

Καλλιό 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
Παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή.

Ήταν η εμπειρία των σαράντα χρόνων της ζωής του.

Κάνει χρήση του Όρκου, που τον ακολουθούν μετέπειτα οι Φίλικοί και οι αγωνιστές του 1821. Βάζει τους σκλαβωμένους να ορκισθούν στην απόφασή τους για επανάσταση, με βαρύ τίμημα στην αθέτηση του όρκου τους:

Κι άν παραβώ τον όρκον, ν' αστράψ' ο Ουρανός
Και να με κατακάψη να γένω σαν καπνός.

Προσπαθεί να ενώσει όλους τους σκλαβωμένους λαούς που βρίσκονταν κάτω από την Οθωμανική τυραννία στον αγώνα της επανάστασέως του. Η δύναμη εν τη ενώσει. Γι' αυτό απευθύνει προσκλητήριο σε όλους τους λαούς του Βαλκανικού χώρου και αναφωνεί:

Βουλγάροι κι Αρβανίτες, Αρμένιοι και Ρωμιοί,
αράπηδες και άσπροι, με μιά κοινή ορμή,
για την Ελευθερίαν να ζώσωμεν σπαθί,
πως είμασθ' αντρειωμένοι, παντού να ξακουσθή.

Απευθύνει προσκλητήριο στους Έλληνες που εξ αιτίας της σκλαβιάς ξενιτεύτηκαν. Τους προσκαλεί να επιστρέψουν και να στρατευθούν τώρα που η επανάσταση ξεκινά, τονίζοντας ότι ενδοξότερο είναι το να πεθάνει κανείς για την πατρίδα:

Οσ' απ' την τυραννίαν πήγαν στην ξενιτιά,
Στον τόπον τους καθένας ας έλθη τώρα πιά. .
Κάλλιο για την πατρίδα κανένας να χαθή».

Τονίζει στον Θούριό του και των προγόνων την ανδρεία για την ελευθερία, προβάλλοντάς τους ως παράδειγμα, για να τους μιμηθούν:

Πώς οι προπάτορές μας ωρμούσαν σαν θεριά
για την ελευθερίαν πηδούσαν στη φωτιά.
Έτζι κ' ημείς, αδέρφια, ν' αρπάξωμεν για μιά
Τ' άρματα, και να βγούμεν απ' την πικρή σκλαβιά.

Και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης από την Πετρούπολη έγραφε στους Έλληνες ότι πρέπει να φανούν αντάξιοι των προγόνων τους και ο Θούριος ήταν το αγαπημένο του άσμα.

Ο Θούριος είχε μεγάλη διάδοση στον Βαλκανικό χώρο, σε χειρόγραφη κυρίως μορφή, διότι λίγα αντίτυπα από την έκδοση του Ρήγα σώθηκαν από την κατάσχεση μετά την προδοσία. Γι' αυτό ο Γάλλος φιλέλληνας Φωριέλ στα χρόνια του Αγώνα, το 1824, που εξέδωσε στο Παρίσι το βιβλίο του με τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια, εντάσσει σ' αυτά και τον Θούριο, αν και δεν είναι δημοτικό τραγούδι, απόδειξη της πλατιάς διάδοσής του, που είχε γίνει κτήμα του λαού.

Παρόμοια και ο Άνθιμος Γαζής τον Μάιο του 1821 στην διακήρυξή του προς τον λαό της Θετταλομαγνησίας, για να εμπυχώσει τους επαναστάτες του παραθέτει στίχους από τον Θούριο, τονίζοντας επί πλέον πως θα πρέπει σύμφωνα με τις *''Διδαχές''* του Ρήγα, δηλ. το Σύνταγμά του, να συγκροτηθεί το κράτος μετά την Επανάσταση. Και για να εμπυχώσει τους πολεμιστές τους συγκεντρωμένους για του πολέμου τον αγώνα, μοιράζει του Θουρίου τους στίχους για να τραγουδηθεί. Κι' ύστερα οι αγωνιστές έμπλεοι ενθουσιασμού και διάθεσης για θυσία, για τον ιερό σκοπό της λευτεριάς, εφόρμησαν κατά των Τούρκων της γενέτειρας του Ρήγα, του Βελεστίνου όπου προς τιμήν του Ρήγα συγκλήθηκε και η Συνέλευση των επαναστατών, η «Βουλή της Θετταλομαγνησίας», που σε ανάμνηση του ιστορικού αυτού γεγονότος στήσαμε ένα απέριττο μνημείο.

Και ο Λαρισσαίος δάσκαλος του Γένους Κων. Κούμα παρατηρούσε για τον Θούριο, *«Μ' όλον ότι κατ' αρχάς εψάλλετο ως εύμορφον τραγούδι, ήρχισεν όμως κατ' ολίγον να ενεργή ψυχικώς».*

Ο γραμματέας του Κολοκοτρώνη, ο Γεώργιος Τερτσέτης, χαρακτήρισε τον Θούριο ως *«το ιερότερον άσμα της φυλής μας».* Και με έμφαση τόνιζε ότι μόνον οι επαναστατικοί παιάνες του Ρήγα, θα μπορούσαν να ξεσηκώσουν τους σκλαβωμένους ραγιάδες για την επανάσταση, για το ιδανικό της ελευθερίας.

Συνέθεσε ο Ρήγας και δεύτερο παιάνα, τον Ύμνο Πατριωτικό, που τραγουδιόταν στον ήχο της γαλλικής Καρμανιόλας η οποία ξεσήκωνε του Γάλλους πατριώτες. Απευθύνεται ο Ρήγας στους εμπειροπόλεμους Έλληνες, τους κλεφταρματολούς, μνημονεύοντας 33 με ονόματά τους και προσθέτοντας ότι και άλλοι αμέτρητοι είναι έτοιμοι για την πολεμική δράση. Τους ωθεί *«στην φωτιά, στον πόλεμο, στην άμεση έναρξη του ένοπλου αγώνα».*

Με τους παιάνες του και τα επαναστατικά του κείμενα δίνει και ένα άλλο σημαντικό μήνυμα, ότι η αποτίναξη της τυραννίας και η απόκτηση της Ελευθερίας θα πρέπει να στηριχθεί στις ντόπιες δυνάμεις των σκλαβωμένων. Δεν απευθύνει καμιά έκκληση για βοήθεια στις μεγάλες τότε δυνάμεις. Κάτι πρωτόγνωρο για τον Ελληνισμό, που μέχρι τότε οι σκλαβωμένοι Έλληνες για την απόκτηση της ελευθερίας τους προσέβλεπαν στις μεγάλες δυνάμεις Ανατολής και Δύσης. Θα είχε ο Ρήγας ενστερνιστεί την σύσταση των εκ Μηλεών Πηλίου Δημητριάων,

Κωνσταντά και Φιλιππίδη, που στην *Γεωγραφία Νεωτερική*, τόνιζαν «Αλίμονο εις εκείνον οπού δεν ημπορεί να διαφενδεύση μόνος του την ελευθερία του».

Γνώριζε καλά ο Ρήγας ότι χωρίς στρατιωτική νίκη δεν θα αποκτιόταν η ελευθερία. Γι' αυτό στο στρατηγικό σχέδιο της επανάστασής του εκτός από την εμπύχωση και ενθάρρυνση των σκλαβωμένων, περιλάμβανε και τον ένοπλο αγώνα.

Για να απαλλαγεί η Ελλάδα από το οθωμανικό ζυγό δεν αρκούσαν ούτε η "υπεροχή στις γνώσεις" των Ελλήνων ούτε η "ηθική τελειοποίησή" τους, όπως υποστήριζαν ο Κοραΐς, ο Καποδίστριας και άλλοι ηγέτες, αλλά ήταν απαραίτητος ο ένοπλος επαναστατικός αγώνας, άποψη που ενστερνίστηκε και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης.

Γνώριζε ο Ρήγας ότι οι σκλαβωμένοι Έλληνες ήταν απαίδευτοι στον πόλεμο. Μόνο οι πληθυσμοί των Μανιατών και Σουλιωτών και οι κλεφταρματολοί ήταν εκπαιδευμένοι στα άρματα. Γι' αυτό και ο Ρήγας μεταφράζει το εγχειρίδιο περί πολεμικής τέχνης του Αυστριακού στρατάρχη von Khevenhuller, και το τυπώνει με τον τίτλο «Στρατιωτικόν Εγκόλπιον», το οποίο κατασχέθηκε μετά την προδοσία από τον τυχάρπαστο Έλληνα έμπορο της Τεργέστης.

Στο Σύνταγμά του, ο Ρήγας καθιερώνει την στρατιωτική εκπαίδευση και των γυναικών, και συνιστά την χρήσης της ξιφολόγηης από τους επαναστάτες του, που εκείνα τα χρόνια άρχισε να χρησιμοποιείται στις στρατιωτικές μάχες.

Για την έναρξη της επανάστασής του, αποκαλυπτικά είναι τα έγγραφα ανάκρισης του Ρήγα και των συντρόφων του, των Λεγράνδ και Αμάντου. Η επανάστασή του θα άρχιζε από Πελοπόννησο, τις περιοχές της Μάνης όπου βρίσκονταν οι εμπειροπόλεμοι Μανιάτες. Και πράγματι στην Πελοπόννησο στέργιωσε η επανάσταση το 1821. Αντίθετα, απέτυχε στις Παραδουνάβιες περιοχές, στις οποίες ωστόσο ο Ρήγας ζούσε και τις γνώριζε καλά. Αλλά, ως στρατιωτικός νους ήξερε πολύ καλά ότι δεν θα είχε επιτυχία η έναρξη της επανάστασης του από εκείνα τα μέρη.

Ο Ρήγας ενδιαφέρθηκε και για τον τρόπο λειτουργίας του ελευθερωμένου μετά την επανάστασή του χώρου. Πρότυπά του ήταν η δημοκρατία των αρχαίων Αθηνών, η δημοκρατική λειτουργία των Ελληνικών Κοινοτήτων που βίωσε εδώ στο Πήλιο και η κατάργηση της κληρονομικής εξουσίας στην Γαλλία.

Πριν από την αναχώρηση του από τη Βιέννη για την Ελλάδα ετοίμασε το Σύνταγμά του, ώστε μετά την στρατιωτική νίκη ο ελεύθερος Βαλκανικός χώρος να διοικηθεί με ένα δημοκρατικό Σύνταγμα. Μετέφρασε από τα Γαλλικά το Σύνταγμα του 1793, και το ονόμασε «Νέα Πολιτική Διοίκηση», για να κάνει την αντίθεση στην παλιά απολυταρχική διοίκηση του σουλτάνου. Σε μία εποχή σκλαβιάς και τυραννίας ο Ρήγας είχε την πρόνοια να συντάξει τον πρώτο Καταστατικό Πολιτειακό Χάρτη του Βαλκανικού χώρου.

Ο Ρήγας πρόσθεσε και πολλά δικά του κείμενα στο Γαλλικό Σύνταγμα, το οποίο μετέφρασε και τα οποία δείχνουν την πρωτοποριακή πολιτική του σκέψη. Προσθέτει ενδεικτικά την υποχρεωτική εκπαίδευση και των κοριτσιών, διάταξη που για πρώτη φορά καταχωρίζεται σε Σύνταγμα, την στρατιωτική άσκηση των γυναικών, την προστασία των πολιτών από την τοκογλυφία, την υπεράσπιση της δημοκρατίας από εκείνους που την επιβουλεύονται την κατάργηση της θανατικής ποινής.

Ο Ρήγας στο Σύνταγμά του, τη «Νέα Πολιτική Διοίκηση», αναγνωρίζει το σεβασμό του κάθε ατόμου και της κάθε ομάδας στο οραματιζόμενο κράτος του. Όλοι οι συνυπόδουλοι λαοί «χωρίς εξαιρέσει θρησκείας και γλώσσας» όπως τονίζει στο δεύτερο άρθρο του Συντάγματος, θα απαρτίσουν την αντιπροσωπευτική πολιτεία του. «Ο Ρήγας γινόταν πρόδρομος της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1948, η οποία, καθώς είναι γνωστό, αναγνωρίζει ανθρώπινα δικαιώματα με το ίδιο όπως ο Ρήγας πνεύμα σε μικρές ή μεγάλες ομάδες», όπως επισημαίνει ο εκ Πηλίου καθηγητής Νικόλαος Πανταζόπουλος..

Ο Ρήγας εκδίδει τους χάρτες για τον χώρο της δημοκρατικής του πολιτείας. Δεν εξέδωσε για άλλο χώρο, όπως για παράδειγμα ο Μηλιώτης Άνθιμος Γαζής που εξέδωσε χάρτες για την Ευρώπη, την Αφρική, την Αμερική, παγκόσμιο. Ο Ρήγας χρησιμοποίησε την χαρτογραφία για το επαναστατικό του σχέδιο.

Η περίφημη δωδεκάφυλλη Χάρτα της Ελλάδος, εντυπωσίασε τους ξένους χαρτογράφους και τους Έλληνες λόγιους, Είναι το μόνο έργο του Ρήγα που βρίσκεται σε πολλά αντίτυπα, μέχρι σήμερα έχουμε καταγράψει 57 πρωτότυπα αντίτυπα, ένα βρίσκεται στη γενέτειρά του, και άλλο ένα στο Βόλο σε ιδιωτική συλλογή. Εμπλούτισε την Χάρτα του με νομίσματα, με ιστορικούς τόπους και πολεμικά γεγονότα της αρχαίας Ελλάδος. Εξέδωσε επίσης την Νέα Χάρτα της Βλαχίας και την Γενική Χάρτα της Μολδοβίας, και θα εξέδιδε χάρτες λεπτομερείς και για τα υπόλοιπα μέρη του βαλκανικού χώρου, για την Βουλγαρία, την Σερβία και την Βοσνία. Οι χάρτες αυτοί θα αποτελούσαν τους πολιτικούς χάρτες του χώρου της δημοκρατικής του πολιτείας.

Κατά την αυθεντική για πρώτη φορά επανέκδοσή της Χάρτας με την προσθήκη ευρητηρίου και τις νέες έρευνες μετά 200 χρόνια, δείξαμε ότι ο Ρήγας χρησιμοποίησε ως πρότυπο της Χάρτας του, χάρτη της αρχαίας Ελλάδος και αυτό γιατί ήθελε την ελληνική πολιτική διαίρεση και την ελληνική ονοματολογία και όχι την υπάρχουσα οθωμανική. Εντοπίσαμε και τους σημαντικούς συμβολισμούς, με το ρόπαλο του Ηρακλέους που αποτελεί το εθνόσημο της τρίχρωμης σημαίας του.

Εκεί, στην τρίχρωμη σημαία του συμπυκνώνεται η βαθύτερη τελική απόφαση του Ελληνισμού, που διατυπώνεται για πρώτη φορά από τον Ρήγα, το κόκκινο συμβολίζει την αυτεξουσιότητα του ελληνικού λαού, το άσπρο το δίκαιον της επανάστασεως του και το μαύρο την απόφαση ή θα ελευθερωθούμε ή θα πεθάνουμε. Έκτοτε δονούνται οι καρδιές των σκλαβωμένων από τους παιάνες του, τον Θούριο και τον Ύμνο Πατριωτικό, και την θέλησή τους, όπως διακήρυχνε ο Ρήγας, τώρα η επανάσταση, όλοι στην επανάσταση και με τις δικές μας δυνάμεις η επανάσταση.

Και τον Ρήγα ακολούθησαν στη συνέχεια, ο Ανώνυμος ο Έλληνας το 1806 με την Ελληνική Νομαρχία, οι Φιλικοί το 1814 με την Φιλική Εταιρεία και οι αγωνιστές και επαναστάτες του 1821 και ήρθε η λευτεριά. Δονούνται από την απόφασή τους, Ελευθερία ή Θάνατος.

Και κλείνουμε με τα λόγια πάλι του στρατηγού Μακρυγιάννη, που δείχνουν την καθοριστική συμβολή του Ρήγα στον δρόμο της επανάστασης των σκλαβωμένων για την λευτεριά: «Μετά πολλούς αιώνας Ρήγας ο Βελεστινλής σπύρει τον σπόρον της ελευθερίας εις τους Έλληνας και τους ενθαρρύνει οδηγών αυτούς τον τρόπον της απελευθερώσεώς των. Οι Έλληνες ενθουσιασθέντες και ενθαρρυθέντες από τους λόγους του Ρήγα έλαβον τα όπλα υπέρ της ελευθερίας».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΡΥΤΑΝΗΣ

Βόλος 22 Μαρτίου 2024

Προς

τον Διδάκτορα Ιστορίας Ιατρικής του
Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρο
Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-
Βελεστίνου-Ρήγα
κ. Δημήτριο Καραμπερόπουλο

Αγαπητέ κ. Πρόεδρε,

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την καθοριστική σας συμβολή στην επιτυχή έκβαση της εκδήλωσης που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας για τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου, και έλαβε χώρα την Πέμπτη 21 Μαρτίου 2024, στο Δημοτικό Θέατρο Ν. Ιωνίας Βόλου.

Η ομιλία σας με θέμα: «Μετά πολλούς αιώνες Ρήγας ο Βελεστινλής σπύρει τον σπόρον της Ελευθερίας...» που χαρακτηρίστηκε από ιστορική ενσυναίσθηση, είχε ιδιαίτερο παλμό και ζωντάνια, και μίλησε στην καρδιά του κοινού.

Ελπίζω, στο μέλλον, να έχουμε και άλλες εποικοδομητικές συνεργασίες.

Με εκτίμηση,

Ο Πρύτανης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Καθ. Χαράλαμπος Μπιλλίνης